

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds Universitet
Statsvetenskapliga Institutionen
Handledare: Roxanna Sjöstedt

FKVA22
HT2015

”A difficult and delicate process
that is not simply a matter of the head,
but more so of the heart”

Om försoning.

Louise Åberg &
Sofia Wennberg

Abstract.

Reconciliation research consists of two practices, one focusing on the emotional and healing aspects of the process and another that focus on the political and legal actions. Yeudith Auerbach created a theory, the reconciliation pyramid, which aims to manage both aspects. The purpose of this thesis is to apply Auerbach's theory to the reconciliation process in two empirical cases, the Rwandan genocide and the war in former Yugoslavia, Bosnia-Herzegovina. The aim is to assess the empirical processes' functionality on an individual level. By the concept of functionality we refer to the extent to which individuals have achieved reconciliation in reference to steps in the reconciliation pyramid.

The reconciliation pyramid consists of seven different steps, each step brings the individual closer to reconciliation:

1. Acquaintance with Clashing Narratives
2. Acknowledging the Other's Narratives, Without Necessarily Accepting Them as True
3. Expressing Empathy for the Other's Plight
4. Assuming (at Least) Partial Responsibility for the Other's Alleged Plights
5. Expressing Readiness for Restitution or Reparation for Past Wrongs
6. Publicly Apologizing and Asking for Forgiveness for Past Wrongs
7. Striving to Incorporate Opposite Narratives into Accepted Mutual Accounts of the Past

By analyzing scientific texts and interviews with locals in Rwanda and Bosnia-Herzegovina their individual narratives of the conflict and reconciliation process, are made clear. The narratives are interpreted in order to deduce the degree of functionality of the process among the locals. Thus, the reconciliation process in Rwanda is constructed in a manner that requires participation by the local population, e.g the Gacaca courts. The extent of individual functionality in Bosnia-Herzegovina is less due to international actors, who designed the reconciliation model in Bosnia-Herzegovina, lack of resources and their inability find a way to incorporate the local population in the process. Auerbach's reconciliation pyramid and the

functionality analysis can, however, be used to explain why the individual functionality in the Bosnia-Herzegovina model is so low.

Keywords: reconciliation, Rwanda, Bosnien-Herzegovina, functionality, individual, narrative

Words: 6 992

Innehållsförteckning.

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställning.	2
3. Teori och tidigare forskning.	3
3.1 Tidigare forskning.....	3
3.2 Teori.....	3
3.2.1 Försoningspyramidens 7 steg.....	5
4. Metod.	7
4.1 Metodkritik.....	7
4.2 Avgränsningar.....	9
5. Resultat.....	10
5.1 Bosnien-Hercegovina.....	10
5.1.1 Historik.....	10
5.1.2 Försoningsmodellen i Bosnien-Hercegovina.....	11
5.2 Rwanda.....	12
5.2.1 Historik.....	12
5.2.2 Försoningsmodellen i Rwanda.....	13
5.3 Applicering av försoningspyramiden.....	14
6. Analys och diskussion.....	20
6.1 Avslutande sammanfattning.....	23
7. Källförteckning.....	24

Notering titel:

Titeln är ett citat från Yeudith Auerbachs artikel "The reconciliation pyramid-a narrative-based framework for analyzing identity conflicts" och går att återfinna på sida 292.

1. Inledning.

Våren 1992 bryter ett krig ut i Bosnien-Hercegovina där etniska grupperingar står i fokus. Ganska exakt två år senare börjar folkmordet i Rwanda. Båda konflikterna kom att spela stor roll i förändringen i synen på säkerhet, internationella samfundets roll samt försoning i världen under 1900-talet sista decennium och vidare in på det nya millenniet. Trots att konflikterna sker under samma tidsperiod är utgången, händelseförloppet, omvärldens ingripanden helt olika konflikterna emellan. 1992 tar exempelvis det internationella samfundet en aktiv militär roll i konflikten, vilket de senare kritiseras enormt för. Resultatet av kritiken visade sig i Rwanda när omvärlden valde att inte göra något. Kriget är grundade på faktorer som identitet, uppfattning om tillhörighet och etniska ursprung. Detta är fundamentala faktorer i en individs självuppfattning och självbild. När man har upplevt en konflikt där motivet till de hot, våld och svårigheter man utstått är just ens identitet, hur går man vidare från det? I Bosnien-Hercegovina uppskattas ca 100 000 människor mist livet. I Rwanda finns det inga exakta siffror, massgravar upptäcks än idag, men mellan 800 000 och en miljon människor beräknas ha dött. Förlåtelse kan inte bli något regelmässigt eller normalt, det måste förbli exceptionellt. Särskilt i relation till de brott som begåtts i de båda konflikterna. Trots det måste individerna i samhällena hitta ett nytt sätt att leva på och det är där försoningsprocessen tar vid.

2. Syfte och frågeställning.

Syftet med studien är att undersöka hur Yeudith Auerbachs teoretiska modell går att applicera på individnivå för att förstå funktionalitet i försoningsmodeller. Med funktionalitet avser vi till vilken grad individen uppnått försoning i pyramidens olika nivåer. Undersökningen görs för att skapa en djupare förståelse för individers upplevelse av försoningsprocesser, betydelsen av individuella narrativ samt vad som ses som mer och mindre viktigt i processen mot försoning. Målet är att resultatet ska kunna användas vid en fortsatt studie av ämnet för att kunna göra förändringar av Auerbachs modell. Det öppnar upp för möjligheten att undersöka och arbeta mer effektivt med försoningsprocesser samt ytterligare fredsbyggande åtgärder som eventuellt skulle behövas ta för ett lyckat resultat. Med bakgrund av detta syfte lyder frågeställningen:

Hur kan Auerbachs försoningspyramid beskriva funktionaliteten i försoningsprocesserna beträffande Bosnien-Hercegovina och Rwanda på individnivå?

3. Teori och tidigare forskning.

3.1 Tidigare forskning.

I försoningsforskning finns det två skolor - en som fokuserar på emotionella och helande aspekter samt en som fokuserar mer på politiska och juridiska agerande för att uppnå försoning.(Auerbach 2009:304) Ämnet är dock väldigt omtvistat. I debatterna om fredsbyggande och övergångsrättsvisa diskuteras vikten i försoningens roll, samt plats i olika processer. Oftast kritiserar försoning för att antingen måla upp en romantiserad bild om omedelbar harmoni eller som något framtvingat trots ett större behov av hantering av konfliktorsaker eller en mer framtidsfokuserad politik. (Clark 2014:303)

3.2 Teori.

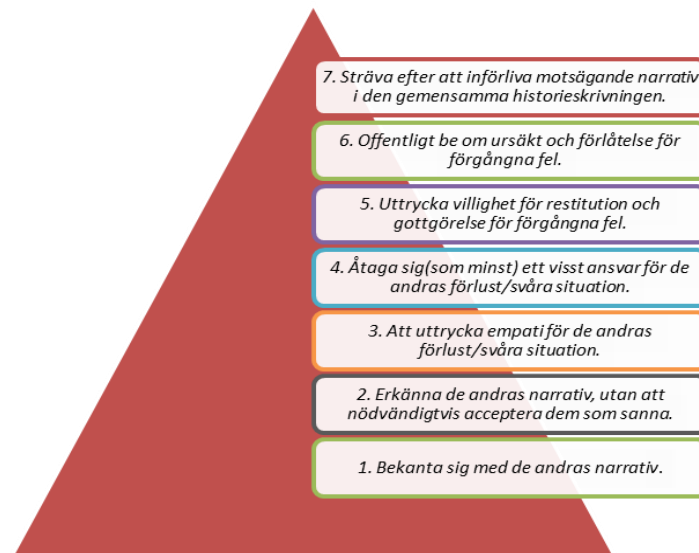
Det finns två sorters konflikter, dessa grundar sig antingen i materiella faktorer eller identitetsfaktorer. Materiella konflikter handlar om fundamentala aspekter så som territorium och resurser.(Auerbach 2009:293) Identitetskonflikter uppstår istället när en grupp anser att de har blivit negligerade eller nekade sina rättigheter. Betoningen på den subjektiva aspekten av identitetskonflikt innebär inte att det saknas en objektiv verklighet men det innebär att fler förklaringsfaktorer kan inkluderas. (Auerbach 2009:294) Narrativen kring verkligheten och det som hänt är ofta avgörande i identitetskonflikter. Narrativ är historier som människor skapar för att förstå sina liv och sin omgivning och består av fem avgörande komponenter; vem, vad, när, var och varför (Auerbach 2009:295). Den kollektiva identiteten i ett samhälle bygger på ett nationellt narrativ som behandlar historiska eller aktuella trauman, viktiga framgångar och består ofta av ett "vi" och "dem".(Auerbach 2009: 294) Vissa narrativ kan klassas som metanarrativ och är djupare förankrat i det nationella psyket och är på så sätt svårare att förändra.(Auerbach 2009:294) Metanarrativen är allomfattande och införlivar de grundläggande värderingarna, övertygelser och symboler i samhället och lägger på så sätt grunden till samhällets identitet och nationell legitimitet.(Auerbach 2009:297) Metanarrativen

kopplade till konflikt handlar oftast om samhällets offerroll eller spelar på minnet om ett stort lidande. (Auerbach 2009:295) Detta fokus förenklar perspektivet på offer och förövare till att det endast finns en av varje. (Auerbach 2009:295) Svaren på vem, vad, och varför frågor är integrerade metanarrativ och blir ett stort hinder för försoning om ett ensidigt perspektiv appliceras. (Auerbach 2009:300)

Försoning är en lång och djupgående process som syftar till att förändra samhällets uppfattning och förhållningssätt kring grupper inkluderade i en identitetskonflikt.(Auerbach 2009:292) Pyramiden utgår ifrån att i identitetskonflikter kräver försoning för att kunna avslutas till skillnad från materiella konflikter som behöver en konkret lösning. (Auerbach 2009:303) Ofta saknar konfliktparter kunskap om varandras narrativ vilket resulterar att man inte kan erkänna eller acceptera deras berättelser som legitima. Man kan inte heller visa någon empati, ta ansvar eller be om ursäkt för händelser den andra parten anser man gjort. Ursäkter och ånger menar Auerbach är nödvändiga för att uppnå fullständig försoning. Efter det ökar möjligheten att parterna är redo att gemensamt undersöka och integrera motstridiga narrativ. (Auerbach 2009:304) Enligt Auerbach är försoning förändring i individers attityder från förnekelse och fördömelse till acceptans och tillit. Försoningsprocessen, fortsätter Auerbach, är långsam, ansträngande samt måste ske gradvis. Det finns ingen bestämd tidpunkt när försoning bör ta vid utan det kan ske före eller parallellt med konfliktslutet, men behöver ofta pågå långt efter. Vidare menar Auerbach att initiativet kan komma från vem som helst men för att lyckas måste processen ha stöd från både makteliten och lokalbefolkningen. (Auerbach 2009:303)

Pyramiden syftas dock endast att användas som ett analytiskt verktyg och kan inte förklara utveckling i försoningsprocesser. Stegen i pyramiden måste inte heller genomgå enligt den exakta ordningen i försoningsprocessen utan kan ske mer eller mindre och vid olika tillfällen oberoende av ordning. (Auerbach 2009:304–305)

(Auerbach 2009: 303)

3.2.1 Försoningspyramidens 7 steg.

1. *Bekanta sig med de andras narrativ.*

Ett problem med identitetskonflikter är att det ömsesidiga långvariga hatet och rädslan för den andra parten ofta resulterar i att man endast fokuserar på sin egen situation. Inom försoningsforskning har mycket fokus lagts på erkännandet av de andras narrativ. Auerbach menar dock att hatet och fokus på sin egen situation omöjliggör det som första steg i en försoningsprocess. Att bekanta sig med de andras narrativ kan dock vara ett första steg till förståelse. (Auerbach 2009:305)

2. *Erkänna de andras narrativ, utan att nödvändigtvis acceptera dem som sanna.*

Att erkänna den andre partens narrativ innebär att man måste se de som äkta och legitima. Detta är ofta svårt då man måste kompromissa med ens egen legitimitet vilket påverkar ens egen position i konflikten och även ens självuppfattning. (Auerbach 2009:306–307)

3. *Att uttrycka empati för de andras förlust/svåra situation.*

Empati(förmågan att identifiera sig med och förstå andras känslor) är ett krävande steg och i identitetskonflikter inte speciellt troligt utan gemensam grund. Auerbach menar att det är lättare att få ett empatiskt utbyte på individuell nivå om man delar något, exempelvis föräldrar till de som förlorat sina barn under konflikten. Samtidigt så lyfter Auerbach svårigheten med att identifiera sig med fienden, det kan nämligen ses som förräderi. Hon understryker dock att detta blir ett mycket mindre problem om det föregåtts av bekantskap och erkännande av de andres narrativ. (Auerbach 2009:307)

4. *Åtaga sig (som minst) ett visst ansvar för de andras förlust/svåra situation.*

Att ta ansvar för de andras lidande innebär att man accepterar det som hänt och gjorts. Det svåra är att ta ansvar för händelser oftast likställs med att vara skyldig. Detta är ett problem då konsekvenserna av ett erkännande är så pass grova att det inte är lockande att varken erkänna eller ta ansvar. (Auerbach 2009:307–308)

5. *Uttrycka villighet för restitution och gottgörelse för förgångna fel.*

Viss försoningsforskning hävdar att restitution är avgörande för försoningsprocessen för att kunna återställa samhällets moral och gå vidare. Auerbach håller med om restitutionens betydelse men menar att om det inte föregås av de tidigare punkterna betyder något alls. Auerbach skriver även att de tidigare stegen oftast måste tas på individnivå men att ersättning är ett område där formella beslutsfattare måste leda. (Auerbach 2009:308)

6. *Offentligt be om ursäkt och förlåtelse för förgångna fel.*

Förlåtelse anser Auerbach vara ett avgörande steg på vägen mot försoning. Vid detta steg så har försoningsprocessen övervunnit både samhälleliga, individuella och psykologiska svårigheter vilket innebär att en ursäkt kan levereras på ett mer ärligt sätt och förhoppningsvis tas emot. Ursäktsprocessen är politisk, offentliga förklaringar och uttalanden, samtidigt som den måste vara personlig nog att nå ned till gräsrotsnivåerna. (Auerbach 2009:308–310)

7. *Sträva efter att införliva motsägande narrativ i den gemensamma historieskrivningen.*

Auerbach hävdar att när försoningsprocessen nått så långt att parterna kan be om förlåtelse så är de även redo att skapa ett gemensamt narrativ. Samtidigt så skriver Auerbach att möjligheten att nå hela vägen till ett gemensamt narrativ är ganska liten och man bör inte ha för stora förväntningar på det narrativ som skapas. (Auerbach 2009:310–311)

4. Metod.

Uppsatsen syftar till att behandla försoning samt försoningsprocesser och genom en deskriptiv komparativ analys försöka fastställa vilka punkter i Auerbachs försoningspyramid som är mer eller mindre viktiga i försoningsprocessen på individnivå. Valet av studie är en deskriptiv komparativ studie, en kvalitativ studie inom hermeneutiken och grundar sig i fallstudier på Folkmordet i Rwanda 1994 och kriget i Bosnien-Hercegovina 1992. Uppsatsens information är intervjubaserad och grundad på andras forskare arbete där intervjuer med olika individer presenteras. Vidare är uppsatsen en narrativanalys vilket är grundläggande för att kunna undersöka olika aspekter av försoning i fallen. Flera liknande narrativ, alltså hur individer framställer sin upplevelse av försoningen, presenteras i intervjuerna. Detta kan exempelvis vara uttalanden från vittnen om exempelvis rättsliga instanser, regimens arbete, empati och ursäkter för att kunna beskriva funktionaliteten i pyramiden på individnivå. Detta är grunden för att kunna beskriva funktionaliteten hos individen i försoningsprocessen.

4.1 Metodkritik.

För att kunna studera de valda fallen kommer fältarbeten utfört av en rad olika forskare att användas som underlag för studien. Intervjubaserat fältarbete ger ett grundläggande material för individers uppfattning av försoningsprocesser men är också begränsat. Begränsningen utgörs av att forskarna har ställt olika frågor till intervjuobjekten, med olika betoningar och syften vilket kan resultera i svar som är mer eller mindre nyanserade eller frispråkiga. Till detta hör även att fältarbetet har genomförts på begränsade platser med utvalda personer. I Bosnien-Hercegovina är begränsningen stor när det gäller att få vittnesmål av serber.

Validiteten i uppsatsen kan påverkas av bristande tidigare forskning och få vittnesmål. Det ger en smal eller förenklad bild av de olika upplevelserna av försoningsprocesser. För att motverka detta och styrka uttalanden från enskilda individer används många olika källor. Ett alternativ till deskriptiv komparativ analys vore en kvantitativ studie, det kräver dock omfattande materialbearbetning med intervjuer och statistik vilket tidsramen begränsar.

Undersökningen behandlar både elektroniska källor som encyklopedier samt offentliga dokument från organisationer men även välkända forskare. De vetenskapliga artiklarna, som utgör en majoritet av vår referenslista, är omdiskuterade och är välkända inom freds och konfliktforskningen vilket bidrar till att de blir mer pålitliga. Många av de vetenskapliga artiklar som använts refererar till andra forskare i studien.

En annan kritik som kan riktas gentemot intervjubaserat material handlar om etiska aspekter. I delar av det empiriska material som vi har använt så figurerar intervjuobjekten med både namn och i vissa fall bild. Detta kan påverka resultatet genom att de intervjuade inte alls delar med sig av de dem kanske skulle om deras identitet förblivit anonym. Ytterligare en etisk aspekt att kritisera är relationen mellan intervjuvaren och objektet. En god relation göder troligtvis ett mer öppet och ärligt samtal än en mindre rotad relation. Detta i sig påverkar kvaliteten på intervjuerna. Det etniska avvägandet har dock varit upp till författarna av de material vi använt oss av. Eftersom undersökningen är baserad på människors bakgrund, kunskaper eller åsikter måste hänsyn tas till att intervjuobjekt kan uttrycka olika upplevelser, vilket ger en effekter på reliabilitet. Genom användandet av flera olika källor för att styrka uttalanden och en öppen tolkning av uttryck kan reabiliteten öka. Användandet av två empiriska fall ökar också reabiliteten på studien då två olika fall används för att beskriva funktionaliteten.

Tidsaspekten går även att kritisera. Mycket av den litteratur som använts är skriven efter 2010. Det innebär också att empirin är skriven när försoningsprocesserna pågått ett bra tag, vilket för med sig både fördelar och nackdelar. Fördelen är att individen kommit någon vart i sitt arbete med försoning så det faktiskt går att granska samt att möjligheten för intervjuobjekt att återberätta det som varit avgörande för dem ökar. Nackdelen är att efterkonstruktioner kan ha skapats, både hos förövare och offer. Samt att processen kan ha behandlat individer annorlunda vilket gör att tidigt försoningsvilliga individer kanske inte alls är lika optimistiska det vid tidpunkten empirin är skriven eller tvärt om.

Metodologiskt är också begreppsdefinitioner något av ett problem då ord och begrepp är individuellt laddade. Det vore fördelaktigt om definitioner av begrepp som offer, förövare och empati fanns i Auerbachs modell. Individuella tolkningar av begrepp kan nämligen orsaka en ensidig bild. Vidare kan den språkliga översättningen orsaka en del oklarheter då sårigheter med korrekta översättningar och begreppsanvändningar kan uppstå. Valet att använda två fall

i studien av den teoretiska modellen resulterar i att studien inte kan generalisera ur ett globalt försoningsperspektiv.

4.2 Avgränsningar.

Det kommer göras två grundläggande avgränsningar i uppsatsen. Dels begränsas studien rent tidsmässigt av konflikternas början fram till år 2015. Detta för att empirin som används i undersökningen är skriven 2015. Den andra avgränsningen gäller del valda fallen. De fall som är föremål för uppsatsen är försoningen efter folkmordet i Rwanda och Balkankonflikten med fokus på Bosnien-Hercegovina. Fallen valdes då de utspelade sig under samma tidsperiod och har ur ett konfliktperspektiv många likheter men även skillnader. I valet av fall var försoningsprocessens uppbyggnad viktig. I Bosnien-Hercegovinas är försoningen top-down styrd medan processen i Rwanda är en hybrid av att en top-down och bottom-up då staten formade och fattade beslutet om processen men den implementerad genom gräsrotterna.

5. Resultat.

5.1 Bosnien-Hercegovina.

5.1.1 Historik.

Efter kriget 1945 övertog Josip Tito makten i Jugoslavien med enpartisystem. Efter Titos död 1980, växte nationalismen i delrepublikerna vilket resulterade i en statskollaps. Bosnien-Hercegovina (BiH) blir självständigt 1992, till bosniska serbers förtret. För att beskydda sin identitet ville dessa tillhöra Serbien, vilket gav upphov till ett blodigt inbördeskrig. Bosniska muslimer (bosniaker) blev måltavlor för bosnisk-serbiska ledare, då bosniaker ansågs olämpliga att leva och styra i landet. Etnisk resning användes för att ordna upp samhället enligt etniskt homogena områden i landet. 100 000 människor dödades som följd av kriget och majoriteten av befolkningen flydde. (Svenska FN-förbundet 2016)

1995 dödas ca 8000 bosniaker samt ytterligare 25 000 människor försätts på flykt från staden Srebrenica. Staden gränsar till Serbien och ligger strategiskt belägen till vilket gjorde staden till ett bra mål. Srebrenica skyddades av en FN-fredsbevarande styrka samt bosniska soldater. Under året ökade begräsningarna för hjälpstyrkor och förnödenhetslaster att kunna komma in i staden, vilket förvärrade situationen samt hindrade FN-styrkor att kunna ta sig in i staden och hindra dödandet av 8000 personer. NATO gav sig kort därefter in på serbisk mark och valde att bomba staden tills att Serbien gav upp. Händelsen betraktas som en av de värsta krigsförbrytelseerna i Europa och utgör en symbol för sorgen och smärtan i landet efter kriget. (Svenska FN-förbundet 2016) I avtalet delade man upp landet efter etniska grupper vilket gjorde att man misslyckades med att överbygga djupa motsättningar. Det resulterade i att de gamla nationalistiska rörelserna befästes igen. (Agrell & Svensson 2016)

Bosniaker och kroater fick under kriget bland annat uppleva att serbisk polis och milis genomförde massavrättningar, systematiska våldtäkter, tvångsförflyttning samt etableringen av koncentrationsläger. Syftet var att tvinga ut Bosniaker och kroater från Bosnien genom att

göra det omöjligt att stanna och leva kvar där. Krigsföringen var direkt riktad mot civila där utvisandet av personer inte var tillräckligt för att sätta ordentlig skräck i övriga befolkningen. (Basic 2015a:190)

Idag delas den nationella makten av och regeringen. I presidentrådet representeras de tre etniska nationaliteterna och presidentposten varvas mellan dem med nyval vart 4 år. Politiken är delad, med fokus på en multietnisk stat men även nationalism, vilken präglas av korruption och trög byråkrati. (Svenska FN-förbundet 2016)

5.1.2 Försoningsmodellen i Bosnien-Hercegovina.

Försoningsmodellen i Bosnien-Hercegovina består bland annat av att FN:s säkerhetsråd inrättade en internationell domstol för att hantera krigsbrotten, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY år 1993. Syftet med domstolen är att skapa rättvisa, behandla brott mot mänskliga rättigheter och uppnå fred. (Meernik & Guerrero 2014:383) Som ett komplement till ICTY, instiftades "The ICTY and the Truth and Reconciliation Commission in Bosnia and Hercegovina"(TRM). Kommissionen var ett resultat av ett krafttag med internationellt stöd för att söka försoning mellan folkgrupperna. (ICTY 2001)

År 2002 antog det bosniska parlamentet en lag för inrättandet av Bosnien-Hercegovinas domstol WCC(War Crimes Chamber in Bosnia-Herzegovina) 2002 som ett komplement till ICTY. Domstolen handlägger krigsbrott, organiserad brottslighet, ekonomisk brottslighet och korruption. Domstolen är av en hybridkaraktär med nationell och internationell personal, den behandlar således nationella och internationella brott. Domstolen inrättades även i syfte att vara ett bättre led i försoningsprocessen då domstolar som ICTY, betraktades som avlägsna. En mer lokal förankring ansågs vara en bättre lösning. (Clark 2010:373)

Fredsavtalet undertecknades 1995 av Bosnien-Hercegovina, Jugoslavien och Kroatien. Avtalets innehåller bland annat att NATO skulle bistå med en fredsstyrka, gränsdragningar i BiH, rätten för flyktingar att återvända och en ny författning för landet. Landet skulle förbli en stat men delades i två enheter, en muslimsk-kroatisk enhet samt Republika Srpska vilken är huvudsakligen serb-dominerad. (Agrell & Svensson 2016) Avtalet förbjöd också misstänkta krigsförbrytare att inneha politiska poster. Världssamfundet gav NATO mandat att övervaka fredsavtalet med fokus på militära frågor. (Agrell & Svensson 2016)

Fredsutbildning har blivit ett alternativ i fredsbyggande där projekt har genomförts i bland annat Bosnien-Hercegovina. Utbildningarna fokuserar på konfliktlösning med grunderna i sociala relationer där individer tränas att hantera nära relationer. En stor del av utbildningarna går ut på att hantera känslor som ilska, rädsla och sorg men även hur man kan förbättra sin kommunikation. Deltagare uppmanas att ta ansvar för sina handlingar och separera fakta från känslor. Vidare så är målet med fredsutbildningen i BiH att man försöker förändra hela världsbilden hos individer från att vara konfliktorienterad till en mer medveten, enhetlig och tolerant bild av verkligheten. (Clarke-Habibi 2005:35,49) Fredsutbildning realiserades med EFP (Education for Peace programme in Bosnien-Hercegovina) som startade i början av det nya milleniet. Grundskolan blev föremål för implementering av modellen i syfte att öka integrationen mellan de tre stora folkgrupperna: kroater, bosniaker och serber. Lärare och annan personal utbildades inom fredsteorier och gavs pedagogiska läromedel inom ämnet. Resultaten av EFP har varit positiva vilket har resulterat i ökad integration. I samband med EFP skapades en gemensam läroplan mellan grupperna i det segregerade BiH men utan EFP som del. (Clark-Habibi 2005:40,49; Svenska FN-förbundet 2016)

5.2 Rwanda.

5.2.1 Historik.

Rwandas historia präglas av folkgrupper som förlorat och tagit makt. På 1000-talet drev det tidiga hutufolket, då kallat bantu, bort urbefolkningen från området och etablerade jordbruk och bostäder. 400-år senare slog sig även tutsiernas förfäder, kvegfolket, ned i området. Kvegfolket byggde upp ett federalt kungadöme och krävde hutuerna på skatt. Denna beskattning fortsatte när belgarna kolonialiserade landet på 1800-talet. Ursprungligen var benämningarna hutu och tutsi två olika yrken vilket innebar olika status i det feudala systemet. Belgarna menade dock att det fanns biologiska skillnader och att tutsifolket var överlägset den andra gruppen vilket ledde till ökade motsättningar mellan parterna.(Svenska FN-förbundet 2016)

Mellan åren 1916 och 1962 var Rwanda en del av det belgiska Kongo och styret valde att favorisera tutsierna, trots att de var en minoritet. 1959 så tog missnöjet från hutuernas sida en våldsam form och aktioner mot tutsier och dess allierade började. När Rwanda blev

självständigt så tog hutuerna flest platser i den nyskapade nationalförsamlingen och utnyttjade den makten till att stärka hutuernas ställning och hämnas. Det resulterade i många tutsier blev bortdrivna eller valde att fly till grannländerna. (Svenska FN-förbundet 2016)

The Rwandan Patriotic Front(RPF) skapades av tutsier i exil(Svenska FN-förbundet 2016) och 1990 invaderade RPF-styrkor Rwanda. Den hutudominerade regeringen hävdade att RPFs mål var att tutsierna skulle återta makten. För de tutsier som fortfarande var bosatta i Rwanda innebar stridigheterna ett ökat förtryck och svårigheter i vardagen. 1993 framförhandlades ett fredsavtal mellan parterna med hjälp av internationella aktörer, dock kantades processen av ett ökat hat och förtal mellan grupperna. United Nations Assistance Mission for Rwanda(UNAMIR) skickades till landet för att stödja processen och lugna stämningen. Men hutumilisgruppen Interahamwe växte och började beväpna sig och idén om fullskalig etnisk rensning började ta form och fäste hos folket och den politiska eliten. Folkmordet bröt ut när hutu presidenten Juvénal Habyarimanas plan sköts ned och trots att det än idag är oklart vem som stod bakom attacken la regeringen skulden på tutsirebeller. (UN 2016)

Ca en miljon rwandiska medborgare beräknas ha dödats under folkmordet, ca tre miljoner tvingades fly, ca 130 000 personer beräknades aktivt ha deltagit i dödandet och landet samt dess grundläggande institutioner och funktioner föll samman. På grund av antalet anklagade fanns det ingen möjlighet att under humana förhållanden fängsla individerna, någon ekonomisk eller politisk möjlighet att bygga upp det juridiska systemet för att kunna hålla rättegångar, samtidigt som stödet för generell amnesti mot de anklagade var obefintligt. Detta resulterade i införandet av Gacacadomstolar.(PRI 2010:13)

5.2.2 Försoningsmodellen i Rwanda.

Gacacadomstolarna är en hybrid mellan bottom-up och top-down implementering. Ordet i sig betyder "gräs" och syftar då till att hela samhället ska vara delaktiga i processen, även gräsrotterna.(PRI 2010:13) Ca 11 000 domstolar har etablerats och kräver hela den vuxna befolkningens deltagande(PRI 2010:24). Gacaca skapades då rättsystemet efter folkmordet var överbelastat, led av hög korruption, ineffektivitet och saknade resurser att döma förövarna från kriget. Gacacas är ett traditionellt rwandiskt sätt att hantera brottsmål och syftet är att stifta rättvisa. (Nwoye 2014:183) Förövaren ställs inför en lokal bydomstol och möter då offren samt bemöter anklagelserna. I domstolen får vem som helst uttrycka sig gällande ärendet och därefter överlägger domaren och jury vilket resulterar i en dom. Fram tills april

2012 har Gacacadomstolar prövat 1 951 388 fall där ca 65% har blivit åtalade. (Nwoye 2014:184)

Fredsutbildning har blivit ett nytt alternativ i fredsbyggande åtgärder och projekt har genomförts i både Bosnien-Hercegovina och Rwanda. I Rwanda fokuserar utbildningarna på konfliktlösning i sociala relationer, känslöhantering och kommunikation. Deltagare uppmanas att ta ansvar för sina handlingar och separera fakta från känslor. (Clarke-Habibi 2005:35) Förövare utbildas också genom Ingando för att kunna återvända in i samhället samtidigt som de får lära sig om försoning, fred och folkmordet(Thomson 2011:2). Det finns även en utbildning för gymnasieelever där de får lära sig om folkmordet vars information styrs av regimen. (Mannergren-Selimovic 2013:346)

2002 så blev ”divisionism” lagstadgat som olagligt, syftet med lagen är att förhindra folkmordspropaganda och underlätta integrationen mellan de två folkgrupperna. I lagen saknas det en definition av begreppet divisionsim vilket har försvårat användandet av lagen. Det har även inneburit svårigheter för befolkningen att organisera sig politisk (att vara i opposition gentemot regeringen räknas som divisionism(Cowell 2012:47)), antalet intressegrupper har minskat (Cowell 2012:54) och det är svårt för mänskliga rättigheter att få fäste(HRW 2008). Divisionismlagen och Gacacadomstolarna har syftet är att få medborgarna att känna sig som rwandier snarare än medlemmar av olika etniska grupper.(Clark 2014:309;Mannergren-Selimovic 2013:342) För att få medborgarna att känna sig som en enhet har man lagt extra fokus på civil utbildning och dialog(särskilt via Gacaca).(Clark 2014:310) Lagen om divisionism grundar sig i historietolkningen om vad som orsakadefolkmordet med extra fokus på etnisk tillhörighet och dålig styrning.(Clark 2014:309)

5.3 Applicering av försoningspyramiden.

I de inledande stegen av försoningspyramiden fokuserar Auerbach på bekantskapen av motståndarens narrativ samt erkännandet av detta. I båda fallen var invånarna grannar och bekanta sedan innan, det gör att de redan är införlivade med vem motståndaren är och vad parten står för, även om relationen vände till offer-förövare. Exempel på bekantskapen kan illustreras med att många offer i Bosnien-Hercegovina beskriver förövare med namn. Det

tyder på att individer bekantat sig med motståndarens narrativ samt erkänt dem som part. I Rwanda använder folkgrupperna sig fortfarande av de etniska gruppnamnen för att beskriva händelser eller agerande hos den andra parten, det visar på en tydlig splittring i befolkningen. (Basic 18b:2015; Clark 2014:307) Gacaca är ett aktivt sätt att arbeta på att överbygga splittringen men även att bearbeta de narrativ som finns. Philip Clark intervjuar i sin artikel "Negotiating Reconciliation in Rwanda: Popular Challenges to the Official Discourse of Post-Genocide National Unity" en man kallad Alphonse som aktivt deltagit under folkmordet. Löpande i artikeln talar Alphonse och andra intervjuobjekt positivt om Gacaca och menar att det är en plats att tala om de olika narrativen som finns. Gacaca är ur Auerbachs pyramid ett optimalt sätt för att påbörja en försoningsprocess både när det gäller bekantskapen och erkännandet med andras narrativ. Alphonse menar att Gacaca även uppmanar hutuer och tutsier att återigen leva tillsammans, som innan folkmordet. (Clark 2014:305) Många intervjuade pekar dock på att det kommer krävas mer än en återgång till social samhörighets samt att Gacaca måste främja nya relationer och möjligheter under en längre tid. (Clark 2014:311; Mannergren-Selimovic 2013:344) Gacaca liknande instanser i Bosnien-Hercegovina saknas, dock är EFP ett sätt för skolungdomar att mötas över gränser. (Clark-Habibi 2005:51)

Auerbach beskriver att man i steg tre ska uttrycka empati vilket i båda fallen verkar vara en problematisk punkt. I BiH berättar vittnen hur de återvänder till sina hemorter enbart för att störa serber. Genom vardagliga händelser såsom känslouttryck kan individen påminnas om tidigare upplevelser och försoningsprocessen kan då hindras. (Basic 2015a:10; Vulliamy 2004) Ett offer berättar exempelvis om situationer där hen blir påmind: "I feel chills to this day when I hear someone crying. People were crying because of the torment, they begged to be killed to escape the pain. This makes your blood freeze." (Basic 2015a:12). Empatin som uttrycks i citatet är enbart för den egna gruppen.

Offerrollen är problematisk i försoningsprocessen då även en förövare kan identifiera sig som offer. I en intervju som presenteras av Goran Basic (2015b) tydliggörs problemet:

Bela: "Ranka and Anka [...] I asked them what was wrong, and they answered, here comes Laic. He had raped them lots of times during the war [...] I told the police, and they chased him away. Go to hell you fucking pig, whom did you come to visit?"

Laic: Personally, I was not afraid. I was not a pig like they (war-time perpetrators), not even during the war [...] they killed innocent people, women, and children, I did not. (Basic 2015b:14)

Laic svar visar att även om kvinnorna identifierar honom som förövare, så menar Laic att han inte är det då han anser att en förövare är lika med mördare. Istället hävdar han att han är ett offer av militär makt och blev tvingad att begå brott. Upplevelsen kan man även utläsa i Rwanda. I New York Times artikel ”Portraits of Reconciliation” porträtteras deltagare i ett försoningsprojekt skapat av Association Modeste et Innocent (AMI). Organisationen arbetar med folkmordets förövars vilja att be om ursäkt. Arbetet pågår under många månader där förövaren visar ånger och empati. Om offret sedan accepterar ursäkten så följs det av gåvor, sång och dans. (Dominus 2014) Alphonse berättar exempelvis att det var hans katolska tro som övertygade honom om vikten att erkänna, men han känner ingen skuld. (Clark 2014:305) Alphonse menar att han precis som Laic enbart följde order från den lokala eliten.

Gällande steg fem kan man diskutera grunderna till varför individer vill söka försoning. Fredsutbildningsprojektet EFP i Bosnien-Hercegovina möttes av motstånd från nationalistiska kritiker till en början då dessa inte såg möjligheterna till försoning och integration. Många kritiker ändrade sin uppfattning allt eftersom och kan exemplifieras genom en lärare. Läraren gjorde narr av EFP och besökte en dag kyrkogården för att minnas kriget med kamrater. Det blev en påminnelse för hen om händelserna vilket rev upp minnen och sår. Läraren gick samma dag på ett EFP-möte där hen såg ungdomars nya tilltro till samhällsorienterade fredliga lösningar. Hen försökte då släppa det förflutna för att kunna ingå i den gemenskapen. (Clark-Habibi 2005:52) Detta visar på hur steg fem kan tolkas ha fungerat i de olika fallen genom arbete från gräsrotterna och informationsutbyte om sidors olika narrativ. I Rwanda har man även valt att fokusera extra utbildningsåtgärder på de dömda förövarna för att kunna öka chanserna till försoning. (Thomson 2011:2) Ingando har tagits emot väl av de flesta och förtydligar en av de bakomliggande orsakerna till folkmordet - dåligt styre, en av deltagarna pekar på detta i en intervju: “If you look around you here, you will see that these are good people in this camp. I can’t really work out why they participated in genocide [...] We need to teach them now because, with a bad government, they will repeat the genocide [...] The government is the most important agent in making people good or bad”. (Clark 2014:310)

För att uppnå det fjärde steget bör man ta ansvar till viss mån för motståndarens lidande, något som uppfattas som viktigt på båda sidor. Det kan ske genom straff av brottslingar men

även att brottslingar accepterar sitt straff. Många offer anser att det är lättare att förlåta och försonas med någon eller något när det finns en tydlig konsekvens, som brottsstraff. Viktigt är att brottslingen erkänner sitt brott med emotionellt engagemang. Det emotionella engagemanget underlättar att försonas menar offer. (Basic 2015b:186,197) Problematiskt i Rwandafallet är att enligt Gacacadomstolarnas lagar ska "any person who has pleaded guilty, has shown repentance and asked for forgiveness" shall serve a reduced sentence"(Weilenga 2014:33). Detta förkortade straff kan locka många, som kanske inte alls känner skuld för vad de utan erkänner av egensinnade skäl. Deltagande förövare kan förutom önskan om kortare straff också delta på grund av rädsla för hämnd eller för att försöka återintegrera i samhället. (Clark 2014:312).

Rättvisa, tyder många intervjuer på, är viktigt för den enskilda individen. Individens definition och upplevelse av rättvisa överensstämmer dock inte alltid med juridiska beslut eller de konsekvenser som den dömda får genomgå. (Clark 2010:375) I Rwanda är det ett stående problem att tutsier ibland kan uppleva att de straff som delas ut inte är nog.(Clark 2014:307) Det finns även bristande tillit kring ifall förövare har berättat hela sanningen trots att rättegångarna är över samt krav på högre kompensation till offer.(Clark 2014:308) Samma upplevelser finns i BiH där vetskapen om att förövaren går fri på gatorna trots att individen drabbats av förövaren, skapar känslor av orättvisa och förtryck. (Clark 2010:375) Instanser som ICTY och WCC uppfattas då som illegitima på grund av dess få åtal.(Clark 2010:376; Basic 2015a:196) Det är tusentals individer som har utfört grova kriminella handlingar som har brutit mot folkrätten men även mänskliga rättigheter. Antalet möjliga åtal är ohanterbara i de olika rättsinstanserna i BiH på grund av resursbrist. Det gör att många förövare går fria, vilket utgör en ökad risk för korruption men framförallt ökar klyftorna i samhället. Vittnena antyder då att domarna är falska och att många undgår åtal på grund av korruption. Clark föreslår att ICTY och WCC bör öka transparensen och tydligheten i sin kommunikation om den juridiska processen med åtal, dom och straff för att motverka denna känsla samt inkludera och göra processen förståelig för fler individer. En sådan lösning skulle öka funktionaliteten för individen enligt försoningspyramiden. (Clark 2010:375–376; Basic 2015b:196)

Efter att ha fotograferat och lyssnat på de deltagare i det rwandiska AMI projektet med förövare som vill be om förlåtelse uttrycker fotografen sin uppfattning om försoningsprocessens funktionalitet hos de individer han möter; "Forgiveness is not born out of some airy-fairy sense of benevolence. It's more out of a survival instinct.". Detta

problematiserar Auerbachs tredje steg i pyramiden om att uttrycka empati. Empati kanske inte är nödvändigt, då insikten om att man fortfarande måste leva i samma samhälle, sida vid sida, tvingar en till att genomgå de andra stegen i pyramiden. En av de intervjuvande, Kapundu, säger: "The reason i grated pardon is because i realized that I would never get back the beloved ones I had lost." (Dominus 2014) Detta går även att utläsa ur Clarks artikel när Alphonse berättar om hur han arbetar sida vid sida med en kvinna vars söner han mördade under folkmordet: "Yes, it's difficult between us. But what choice do we have? She's the head of her household and I'm the head of mine. It's our responsibility to work so we can feed our families." Citatet visar på att många överlevare skiljer på försoning och fredlig samlevnad. (Clark 2014:307,312)

Steg sex behandlar offentlig ursäkt från eliten. 20 år efter folkmordet i Srebrenica går den serbiska presidenten Tomislav Nikolic ut med en offentlig ursäkt för folkmordet i BiH och uttrycker att Serbien alltid kommer att finnas för stöd och råd. (McElroy 2013) I Rwanda kan Gacaca spela även som en offentlig ursäkt från den enskilde individen.

Steg sju är komplicerat och ofta svåruppnått, en kombination av acceptans, offentlig ursäkt och samverkan. I en intervju i The Guardian beskriver flera överlevare sina upplevelser vid en minnesdag. Under dagen besöker journalisten ett före detta koncentrationsläger vilket idag används för minnesbevarande. Sabaduhin Garibovic är ansvarig och driver en förening för överlevare. Han menar koncentrationslägret bevaras enbart för att visa serberna, att bosniaker inte kommer att ge sig. Journalisten har under sin vistelse i Bosnien-Hercegovina intervjuat en del serber vilka förnekar folkmordet och beskyller att dessa för att vara muslimska lögnare samt att omvärldens fakta är förfalskad. (Vulliamy 2004)

Lagen om divisionism i Rwanda gör det svårt att uttrycka sig om orättvisor i Gacaca och på så sätt motverkar det införlivandet av olika narrativ i historieskrivningen. Det resulterar i att vissa minnen prioriteras och att tutsiernas offerroll förstärks. Mannergren-Selimovic skriver "Hutus who have memories of violence perpetrated by the RPF, as well as Tutsi, and ethnically mixed Rwandans whose memories contradict the narrative upon which the RPF legitimates its position, are silenced.". Alphonse säger exempelvis att en anledning till varför det finns spänning kvar mellan folkgrupperna är för att hutuerna inte har fått någon möjlighet att utkräva rättvisa gentemot de som begick brott mot dem. Exempelvis så mördades Alphones pappa och bror av RPF i slutet av folkmordet men när familjen har lyft frågan i Gacaca så har domarna och andra medlemmar i samhället svarat att det inte är relevant då det

inte är folkmordsbrott som begåtts mot tutsier.(Clark 2014:307) Forskaren Susen Thomson beskriver sina egna upplevelser av lagen om divisionism, då hon tvingades censurera sitt arbete om folkmordet för att det inte överensstämde med det nationella narrativet. Thomson pekar på att statens arbete för att implementera narrativet lämnar ett väldigt litet spelutrymme för kritiskt tänkande och perspektiv. Thomson säger: “For Rwandans who try to step outside the prescribed roles of national unity and reconciliation, the reaction from the government and its agents is quick and relentless: imprisonment without charge, disappearance, intimidation, even death” (Mannergren-Selomovic 2013:345).

6. Analys och diskussion.

Funktionaliteten i fallens olika försoningsmodeller varierar från steg till steg när de analyseras med hjälp av Auerbachs försoningspyramid. Tidigt märktes det att individerna i intervjuerna var bekanta med den andre partens narrativ då de levt med varandra både före och under konflikten. Fredsutbildningarna som hålls i fallen är även ett hjälpmedel för att öka funktionaliteten i processerna samt i steg ett och två. I Rwanda är möjligheterna större att erkänna narrativ genom sättet Gacaca rättgångarna är utformade på, vilket förankrar processen på gräsrotsnivå. EFP i Bosnien-Hercegovina är en brygga mellan de olika narrativen men är begränsat till de som har möjligheten att delta (elever, föräldrar och skolpersonal). Funktionaliteten skulle höjas i BiH om Gacaca-liknande instanser funnits.

Funktionaliteten i steg tre är låg på grund av synen på offerroller. Problematiken med offer- samt förövarroller är att de sällan är svart-vita. Flera intervjuobjekt beskriver deras agerande som ett resultat av tvång, vilket skulle göra dem till offer, inte förövare. Ett exempel på detta är att Alphonse i Rwanda saknar rättvisa och klarhet i hur hans släkting dödades. Serber i BiH saknar möjligheter att söka rättvisa för det våld eller övergrepp som riktats mot dem för att bosniaker hävdar självförsvar. Utredningar kring de exemplifierade brotten skulle behövas för att uppnå ömsesidig försoning. Brott ska givetvis inte förminskas men bredare perspektiv behöver införlivas för att uppnå högre funktionalitet och ömsesidig försoning.

De två första stegen kan hittills tolkas vara uppfyllda i Rwanda och delvis i Bosnien-Hercegovina. Trots framgångarna har det inte resulterat i att funktionaliteten på steg tre varit hög. Vittnen uttrycker i sina narrativ att steg tre inte är nödvändigt för att fortsätta försoningsprocessen. I Rwanda så säger de intervjuade att de måste gå vidare för att överleva. Detta förminskar den helande aspekten inom försoning men stärker frågor och metoder som behandlar acceptans. Många individer i BiH saknar den inställningen då man fortfarande anser att man lever bland fienden. För att optimera försoningsprocessens funktionalitet i steg tre måste man problematisera vad som gör det möjligt för rwandier att gå vidare och leva fredligt med varandra. Viktigt att understryka är dock att många i Rwanda skiljer på försoning och fredlig samlevnad, eventuellt är det resultatet av avsaknaden av empati för sin motpart.

I det fjärde steget är ansvar i fokus. I BiH finns det ingen möjlighet att ta ansvar annat än genom statliga domstolar, som saknar resurser, eller genom personligt erkännande. I Rwanda kan individen ta ansvar för sina handlingar genom att delta i Gacaca och få ett mildare straff för att hen, frivilligt, tar ansvar för sina handlingar. Funktionaliteten i det fjärde steget påverkas alltså av individens deltagande. Faktorer som legitimitet, ärlighet och rättvisa påverkar också. I BiH talar exempelvis många offer om att ICTY och WCC inte är legitima instanser då antalet fällande domar inte är särskilt många i förhållande till antalet förövare. Individerna i BiH förstår inte varför grannen de sett begå brott kan gå fri. Det kan vara ett resultat av den bristande transparensen i rättsorganen. I Rwanda ökar transparensen i rättsliga procedurer eftersom Gacaca är lokalt exekutiva domstolar där byn samlas för åtal. Det lokala styret resulterar i att funktionaliteten för individen i Rwanda på steg fyra är högre och mer framgångsrik än externa domstolar som ICTY i BiH. Den top-down styrda försoningsprocessen i BiH, med fokus framförallt på ICTY men även TRM, har inte haft något gott resultat. TRM nämns inte ens av individer i BiH och ICTY anses vara ett fiasko. Vidare problematiseras funktionaliteten på steg fyra genom att vissa av de individer som tar ansvar i Rwanda emellanåt, enbart tar ansvar som en överlevnadsinstinkt på grund av rädsla för hämnd eller hopp om mildare straff. Empatin saknas då, vilket lämnar steg fyra ouppfyllt och funktionaliteten för empirins individer är i stort, obefintlig.

I försoningspyramidens steg fem uttrycks villighet för restitution och gottgörelse för förgångna fel som viktigt. Som i steg fyra är ärlighet och rättvisa avgörande för att funktionaliteten i försoningsprocessen ska vara god för individen. I BiH var många motståndare till fredsutbildningen EFP vilket ställer frågan, varför vill individer söka försoning? Många kritiker ändrade uppfattning allteftersom, men frågan kvarstår om vad som driver individer att vilja leva bland fienden som exempelvis vittnen uttrycker i Bosnien-Hercegovina. Pågår kriget fortfarande fast utan fysiska vapen? En annan fråga som problematiserar funktionaliteten i steg fem är vad som räknas som restitution eller gottgörelse. Många dömda anser att avtjäna straffet är gottgörelse nog. Om det är fallet är funktionaliteten på steg fem hög i Rwanda men lägre i BiH på grund av de begränsade möjligheterna för åtal. Vittnesmål tyder på att ärlighet, förtroende och emotionellt engagemang är av vikt. För att lyfta den emotionella vikten och således öka funktionaliteten i försoningspyramiden skulle en ytterligare dimension i Auerbachs försoningspyramid kunna konstrueras som belyser vikten av ärlighet.

2013 bad Serbiens president om ursäkt för en del av kriget, folkmordet i Srebrenica. Därefter har det inte nämnts och ursäkten har inte heller nått ned till individnivå då båda grupperna fortfarande förnekar varandras narrativ, uttalandet nämns inte heller. Försoningsprocessen skulle därför förbättras om elitens och enskilda individers roller, i relation till varandra, är tydligare. Presidentrådets utformning, att de tre nationaliteterna delar på presidentposten, försvårar inkorporeringen av ett gemensamt narrativ ytterligare. Istället för att lägga fokus på ett gemensamt narrativ konkurrerar de tre nationella narrativen ständigt. Transparens tycks vara en avgörande faktor för att eliten ska uppfattas som mer legitim. Bristen på information skapar upplevd orättvisa i gräsrotterna vilket bygger murar mellan gräsrotterna och eliten vilket i sin tur försämrar processen. Funktionaliteten hos individen i försoningsprocessen är därför inte mätbar i BiH på steg sju. I Rwanda är det svårt att få fram en offentlig ursäkt på samma sätt då den ansvariga parten inte går att jämföra med en statsstyrande grupp. Individernas ursäkter uttalade i Gacaca är officiella, samt anses vara en positiv instans av intervjuobjekten. Slutsatsen kan då dras att funktionaliteten är relativt hög. Funktionaliteten problematiseras dock av att staten och individens relation begränsas av regimen då staten inskränker mänskliga rättigheter som yttrandefriheten. Överlevare samt utomstående, exempelvis forskare, straffas eller begränsas i sina uttalanden när deras narrativ inte överensstämmer med regimen konstruerade narrativ. Funktionaliteten för individen blir således svag om man ser till införlivandet av att nytt narrativ grundar sig på örlighet och sanningen inte får möjlighet att komma fram.

Utifrån analysen av de empiriska fallen kan man konstatera att metanarrativens förändring är oerhört viktig för funktionaliteten i försoningspyramiden. Metanarrativ är framförallt kopplade till stort lidande och besvarar frågorna: vem, vad, när och varför. Detta innebär att narrativet definierar konfliktrollerna. Auerbachs uppfattning är att metanarrativen blir så övergripande och förenklade att individernas uppfattning om konfliktens händelseförlopp och parter, blir väldigt ensidig. Detta kan exemplifieras med bilden av att det är serber och hutuer som begått brott i fallen och det våld som riktades mot dessa parter inte är relevant. Det resulterar i en hög funktionalitet för vissa individer i försoningsprocessen.

6.1 Avslutande sammanfattning

Genom att studera analysen över funktionaliteten i de olika försoningsmodellerna, kan man konstatera att processen i Rwanda är mer lyckad i sitt förhållande till individen. Detta för att processen är mer inkluderande och transparent genom ex. Gacaca. Bosnien-Hercegovina har en sämre funktionalitet på individnivå då externa aktörers resurser var för få för en så pass omfattande konflikt. Auerbachs försoningspyramid kan dock användas för att förklara varför funktionaliteten är låg i försoningsprocessen.

7. Källförteckning.

Agrell Wilhelm & Svensson Per, 2016. *Daytonavtalet* i *Nationalencyklopedin* [Elektronisk]. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/daytonavtalet>. Hämtdatum: [2016-01-08]

Auerbach, Yeudith, 2009. "The reconciliation pyramid-a narrative-based framework for analyzing identity conflicts", *Political Psychology*, vol.30, nr.2, s.291–318.

Basic, Goran, 2015a. "Reconciliation Narratives of Survivors from War in Bosnia and Herzegovina", i Pulla, Venkat & Bharath Bhushan Mamidi (red), *Some Aspects of Community Empowerment and Resilience* [elektronisk]. New Delhi : Allied Publishers Pvt. Ltd., s.189-205. Tillgänglig på: <http://lup.lub.lu.se/record/4882888> Hämtdatum: [2015-12-12]

Basic, Goran, 2015b. "Victimhood, Forgiveness and Reconciliation: in Stories of Bosnian War Survivors". i Olsen, Eugene L.(red.) *Forgiveness: Social Singnificance, Health Impact and Psycholohigalc Effects*. [Elektronisk] New York: Nova Science Publishers Inc. s.105-130. Tillgänglig på: <https://lup.lub.lu.se/search/publication/5276983> Hämtdatum: [2015-12-12]

Cowell Fred, 2012. "Participatory Rights in Rwanda: Genocide Ideology Laws and the Future of Political Space". i Campioni, Maddalena & Patrick Noack(red.). *Rwanda Fast Forward: Social, Economic, Military And Reconciliation Prospects*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Kapitelsidor: 45-60

Clark, Janine Natalya, 2010. "The State Court of Bosnia and Hercegovina: a path to reconciliation?" *Contemporary Justice Review*, Vol.13, No.4, s.371–390

Clarke-Habibi, Sara, 2005. "Transforming Worldviews: The Case of Education for Peace in Bosnia and Herzegovina". *Journal of Transformative Education*, vol.3. nr.1, s.33-56.

Clark, Phil, 2014. "Negotiating Reconciliation in Rwanda: Popular Challenges to the Official Discourse of Post-Genocide National Unity". *Journal of Intervention and Statebuilding*, vol.8. nr.4, s.303-320

Dominus, Susan, 2014. "Portraits of Reconciliation: 20 years after the genocide in Rwanda, reconciliation still happens one encounter at a time". *The New York Times*. Nyhetsartikel. 2014-04-06. Tillgänglig på: <http://www.nytimes.com/interactive/2014/04/06/magazine/06-pieter-hugo-rwanda-portraits.html> Hämtdatum: [2015-12-07]

Human Rights Watch(HRW), 2015. *World Report 2015: Rwanda*. [Elektronisk] Tillgänglig på: <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/rwanda> Hämtdatum: [2015-12-07]

Human Rights Watch(HRW), 2008. "*Divisionism*" and "*Genocide Ideology*". [Elektronisk] Tillgänglig på: <https://www.hrw.org/reports/2008/rwanda0708/7.htm> Hämtdatum: [2016-01-08]

United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, 2001. *The ICTY and the Truth and Reconciliation Commission in Bosnia and Herzegovina*. [Elektronisk] <http://www.icty.org/en/press/icty-and-truth-and-reconciliation-commission-bosnia-and-herzegovina> Hämtdatum: [2015-12-28]

Mannergren Selimovic, Johanna, 2013. "Making peace, making memory: peacebuilding and politics of remembrance at memorials of mass atrocities". *Peacebuilding*, vol.1, nr.3. s.334-348

McElroy, Damien, 2013. "Serbian president in historic Srebrenica massacre apology". [Elektronisk] *The Telegraph*. Nyhetsartikel. 2013-04-25. Tillgänglig på: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/serbia/10017552/Serbian-president-in-historic-Srebrenica-massacre-apology.html> Hämtdatum [2016-01-06]

Meernik, James & Jose Raul Guerrero(2014). "Can international criminal justice advance ethnic reconciliation? The ICTY and ethnic relations in Bosnia-Herzegovina". *Journal of Southeast European & Black Sea Studies*. vol.14, nr.3, s.383-407

Nwoye, Leo C., 2014. "Partners or Rivals in Reconciliation: The ICTR and Rwanda's Gacaca Courts". *San Diego International Law Journal*, Vol.16, Nr.1. s. 119-208

Penal Reform International(PRI), 2010. *Eight Years On... A Record of Gacaca Monitoring in Rwanda*. [Elektronisk] <http://www.penalreform.org/resource/years-ona-record-gacaca-monitoring-rwanda/> Hämtdatum: [2015-12-07]

Svenska FN-förbundet, 2016. *Rwanda*. [Elektroniskt] Globalis Rwanda <http://m.globalis.se/Laender/Rwanda> Hämtdatum: [2015-12-27]

Svenska FN-förbundet, 2016. *Bosnien och Hercegovina*. [Elektronisk] Tillgänglig på: <http://www.globalis.se/Laender/Bosnien-och-Hercegovina>. Hämtdatum: [2016-01-07]

Thomson, Susan(2011) "Re-education for Reconciliation: Participant Observations on Ingando". i Straus, Scott & Lars Waldorf (red.) *Reconstructing Rwanda: State Building and Human Rights after Mass Violence*. Madison: University of Wisconsin Press. Kapitelsidor: 331-339.

United Nations Department of Public Information, 2014. *Background Information on the Justice and Reconciliation Process in Rwanda*. [Elektronisk] Tillgänglig på: <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/about/bgjustice.shtml> Hämtdatum: [2015-12-07]

United Nations Department of Public Information, 2016. *Rwanda: A Brief History of the Country*. [Elektronisk] Tillgänglig på: <http://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/education/rwandagenocide.shtml> Hämtdatum: [2015-12-07]

Vulliamy, Ed, 2004. "We can't forget", [Elektronisk] *The Guardian*. Reportage. 2004-09-01. Tillgänglig på: <http://www.theguardian.com/world/2004/sep/01/warcrimes.balkans> Hämtdatum: [2015-12-29]

Wielenga, Cori, 2014. "Reconciliation from the top down? Government institutions in South Africa, Rwanda and Burundi". *Strategic Review For Southern Africa*, vol.36, nr.1, s.25-46